

MALMÖ STADSTEATER

INSPIRATIONSMATERIAL till *Trettondagsafton*

Det här är ett inspirationsmaterial som bygger på teman ur föreställningen *Trettondagsafton* av William Shakespeare. Här hittar du också diskussionsfrågor, tips på litteratur, artiklar, filmer och hemsidor. Har du frågor eller funderingar kring materialet eller uppsättningen? Kontakta informatör Carin Hebelius på e-post carin.hebelius@malmostadsteater.se

Om pjäsen

Viola har spolats iland efter ett skeppsbrott vid Illyriens kust. Hon klär ut sig till en ung man och kallar sig Cesario och hamnar i tjänst hos hertig Orsino. Viola blir hemligt kär i Orsino. Men Orsino är kär i grevedottern Olivia, som sörjer sin döde far och bror så djupt att hon bestämt sig för att gömma sig i sju år. Orsino skickar Cesario (Viola) till Olivia för att fria åt honom. Cesario (Viola) är så oemotståndlig att Olivia blir blyxtförälskad i "honom".

Samtidigt lurar Olivias morbror Tobias Rap sin vän Andreas Blek af Nosen att Olivia är kär i honom. Maria, Olivias kammarjungfru, festar ihop med Tobias och Andreas och blir ovänner med hovmästaren Malvolio. Maria känner sig föroläpand och förfalskar ett brev som får Malvolio att tro att Olivia också är kär i honom! Han bekänner sin kärlek till henne och blir betraktad som galen.

Violas tvillingbror Sebastian har räddats från att drunkna, men han tror att Viola är död. Sebastian dyker upp i Illyrien med sin räddare Antonio, som också räddar Cesario (Viola) från en påtvingad duell med Andreas Blek af Nosen, i tron att hon är Sebastian. Olivia tror att Sebastian är Cesario, och blir glad och överraskad när han visar ömma känslor. Olivia gifter sig snabbt med Sebastian. Orsino blir vansinnig men likt alla andra stum av förvåning när Viola och Sebastian står öga mot öga. Orsino inser att Viola är kvinna och friar till henne.

I denna romantiska förväxlingskomedi hyllar Shakespeare människans galenskap, och visar hur förälskelsens kraft förhäxar och driver oss från all förnuft och sans. Det är ett intensivt trekantsdrama för alla som varit förälskade, skulle vilja vara förälskade och för alla dem som längtar efter att

förälskelsen ska gå över, så att man kan bli sitt rationella jag igen. Regissören Frede Gulbrandsen säger följande om sin uppsättning:

”I den här pjäsen har Shakespeare skrivit väldigt mänskliga och känslamma karaktärer som är lätta att identifiera sig med. Det är pjäsens karaktärer som gör *Trettondagsafton*. Inte mindre än tre intriger blandas ihop och till slut vet ingen i pjäsen hur det hänger ihop. Förvirringen är total, utom hos publiken, de kommer förstå och veta vad som gäller. Det är en fantastisk berättelse som handlar först och främst om kärlek, begär efter kärlek, längtan efter sex och intimitet och allt det som hindrar oss att få det.”

Karaktärerna i pjäsen

VIOLA/CESARIO är en ung föräldralös kvinna från Messalina. Hon räddas efter ett skeppsbrott och klär ut sig till man för att kunna få jobb. Viola/Cesario spelas av Hannah Canvert.

SEBASTIAN är Violas tvillingbror. Han överlever skeppsbrottet och dyker upp i Illyrien. Sebastian spelas av Johannes Wanselow.

KAPTENEN på det förlista skeppet är Violas bundsförvant och spelas av Hampus Hallberg.

ANTONIO är också sjökaptan, och Sebastians bundsförvant. Antonio spelas av Hans-Peter Edh.

ORSINO är hertig av Illyrien och störtförälskad i grevedottern Olivia. Orsino spelas av Kardo Razzazi.

VALENTINE och **CURIO** är hovmän hos hertig Orsino. De spelas av – Yazan Alqaq och Josefin Iziamo.

OLIVIA är grevedotter. Hennes far och bror har avlidit och hon har sorg. Olivia blir livligt uppvaktad av Orsino, men hon blir kär i Cesario (som egentligen är Viola). Olivia spelas av Cecilia Lindqvist.

MARIA är Olivias kammarflicka och umgås mycket med vännerna Tobias Rap och Andreas Blek af Nosen. Maria spelas av Karin Lithman.

BARON TOBIAS RAP är Olivias morbror. Han festar mest hela tiden till vilket Olivia ogillar. Han spelas Tom Ahlsell.

BARON ANDREAS BLEK AF NOSEN är Tobias Raps vän. Han är förmögen och blir lurad att tro att Olivia är kär i honom. Han spelas av Henrik Johansson.

MALVOLIO är Olivias hovmästare. Han är inte populär och blir också han lurad att tro att Olivia hyser varma känslor för honom. Malvolio spelas av Håkan Paaske.

FABIAN är tjänare i Olivias hushåll och spelas av Hampus Hallberg.

William Shakespeare

William Shakespeare (1564–1616) är utan tvivel världslitteraturens mest kände och spelade dramatiker. Hans dramatiska produktion består av sammanlagt 37 pjäser. Mycket om Shakespeares liv är osäkert, men han föddes i Stratford-upon-Avon där hans far var köpman och senare borgmästare. Shakespeare gifte sig med Anne Hathaway, som var omkring åtta år äldre än honom. Vad man vet fick de tre barn, varav en pojke Hamneth, dog vid 11 års ålder. Shakespeare tillbringade mesta delen av sin tid hemifrån och verkade som både skådespelare och dramatiker i London. Han var en av initiativtagarna till byggandet av Globeteatern, som han också blev delägare i.

Under den första fasen i författarskapet skrev Shakespeare historiska krönikespel t ex *Richard III*, men också kärlekskomedier som ofta var rena beställningsverk som t ex *Så tuktas en argbigga*, *Mycket väsen för ingenting*, *En midsommarnattsdröm* och *Trettondagsafton*. Senare tillkom flera av hans tragedier: *Romeo och Julia*, *Hamlet*, *Othello*, *Kung Lear* och *Macbeth*. Mot slutet av sin karriär skrev Shakespeare ett antal sagospel, bl a *Stormen*. Under de sista åren av sitt liv var han åter bosatt i sin födelsestad.

Under våren 2016 är det 400 år sedan William Shakespeare dog, och detta uppmärksammas lite extra på teatrar över hela världen.

Teater på Shakespeares tid

Innan Englands första teater, The Red Lion, byggdes i Londons utkanter 1567, förde landets många teatertrupper en kringflackande och osäker tillvaro – utlämnade till väder och vind, lokala makthavares nycker, stråtrövare och osäkra inkomster.

I London styrde protestantiska puritaner som inte alls uppskattade teater. Det ansågs vara syndigt och man försökte därför stoppa det med alla medel. Teaterbyggnaderna placerades vanligtvis utanför stadsgränsen, tillsammans med bordeller och värdshusen av värsta sorten, i en miljö där samhällets vanligtvis mer ljusskygga individer vistades.

Emellanåt tvingades teatrarna stänga ner pga den smittriska de utgjorde. I London gick gränsen vid 40 dödsoffer per vecka i de regelbundet återkommande utbrotten av pest.

En teatertrupp satte upp ett tjugotal nya pjäser varje år, man stod på scen sex dagar i veckan, spelade vanligtvis olika pjäser varje dag, och hade inte mer än ett par dagar att repetera in en ny föreställning. En föreställning framfördes sällan mer än några gånger per månad, och eftersom en skådespelare ofta hade flera roller i varje uppsättning var de tvungna att memorera enorma mängder text. Man förutsatte också att skådespelarna även hade goda kunskaper i sång, dans och fäktning.

Skådespelaryrket var dessutom förbjudet för kvinnor, så de manliga aktörerna skulle kunna anpassa röst och kroppsspråk till både manliga och kvinnliga karaktärer.

Kärlek och passion

*”Kärlek, vad du är glupsk och obarmhärtig!
Fast du är lika bottenlös som havet
Och lika stor som det – vadhelst du slukar,
Hur värdefullt och högt det än må vara,
Så sjunker det i kurs och mister värdet
På en sekund! Så skiftar kärleken
Att bara det är märkligt och fantastiskt.”* (Orsino)

Kärlek kan betyda många olika saker, men ofta är det en stark och positiv

känsla för någon. Kärlek mellan två vuxna personer eller två ungdomar innebär ofta att man längtar efter att vara med varandra, känner ömhet och gemenskap och också sexuell åtrå. (ur *NE*)

Passion är ett ord för en mycket stark känsla, så stark att man knappast kan tänka och handla förnuftigt. Ett annat ord för samma sak är lidelse. Ofta handlar det om kärlek. En passionerad förälskelse undantränger allt annat och kan ha inslag av svartsjuka. (ur *NE*)

Kärleksintrigerna är många i *Trettondagsafton*. Alla i pjäsen har ett begär efter kärlek, de längtar efter sex och intimitet men blir på olika vis hindrade från att få kärlek. Viola klär ut sig till Cesario. Hon blir kär i Orsino, men han är kär i Olivia, och Olivia blir kär i Viola – förklädd till man! Dessutom luras både Andreas Blek af Nosen och Malvolio till att tro att Olivia är kär i dem. Men på slutet får Olivia sin "Viola" i form av hennes tvillingbror Sebastian, och Orsino visar sin kärlek till Viola när hon avslöjar att hon faktiskt är kvinna.

Diskutera!

Vad innebär det att vara passionerat förälskad? Kan det gränsa till galenskap?

Vad händer med oss när svartsjukan slår till? Ett talesätt lyder att "kärleken gör människan blind", vad tror du det betyder?

Har du någon gång varit så kär att det gör ont? Har du upplevt svartsjuka?

Viola/Cesario – att leka med könsroller

"Pojke, du har sagt åt mig tusen gånger
Att aldrig ska du älska någon kvinna
Så som du älskar mig."

Viola klär ut sig till pojke och söker jobb i främmande land. Olivia blir störtkär i Viola, eller i Olivias pojk-alterego, och Viola i sin tur faller för greve Orsino. Utan Violas förklädnad skulle det alltså inte bli några förväxlingar.

Trettondagsafton är skriven runt 1601-1602, en tid då kvinnor inte kunde röra sig fritt eller söka anställning. Mansrollen är ett sätt för Viola i pjäsen att överleva sin nya, oväntade livssituation. Utan herrkostym eller manligt beskydd ansågs en kvinnas heder vara hotad. En adelskvinna på 1600-talet hade en mycket begränsad karriär: hennes enda marknad var äktenskapsmarknaden, valutan på giftemålsmarknaden hette heder, hedern satt i oskulden och

oskulden kunde ifrågasättas så fort flickan inte övervakades dygnet runt. Men klädd i manskläder blir Viola fri från sin könsrolls begränsningar, fri att röra sig som hon vill, tala med vem hon vill.

På Shakespeares tid fanns det inga kvinnor på teaterscenen. Alla roller i Shakespeares dramer, också kvinnorollerna, är skrivna för att spelas av män. Unga män spelade alltså kvinnor som klädde ut sig till män som i pjäsens upplösning visade sig vara kvinnor.

Diskutera!

Varför måste Viola klä ut sig? Varför knacker hon inte bara på i närmaste slott och frågar om de har något jobb åt henne? Vilka fördelar får hon som man?

Hur tror du problematiken att män på Shakespeares tid spelade kvinnor påverkade publikens tolkning och mottagande av dramat? Och hur påverkar det vår läsning av dramerna idag?

Tror du att Shakespeare redan på sin tid ifrågasatte hetero-normen med en karaktär som Viola/Cesario?

Dramaövning

Som en liten avslutning på inspirationsmaterialet kommer här en lärorik dramaövning du kan göra med dina elever. Övningen är bra för att locka fram nya sidor hos varandra och se sina kompisar med nya perspektiv. Den bidrar också till gemenskap och bättre självkänsla, och så har man roligt tillsammans!

DÖ ELLER SVIMMA

1. Välj ut fem elever. Du som är lärare samt resten av eleverna bestämmer ett ämne de fem ska prata om; till exempel "varför fjärilar alltid landar med vänster bakfot först på blommor" eller "hur man lagar en bilmotor".
2. En i taget pratar, och läraren/resten av eleverna pekar på den som ska prata. Denne måste börja prata direkt och ska fortsätta där den som pratade innan slutade.
3. Man får inte tveka, upprepa sig eller lämna ämnet. Gör man det skriker publiken – Döööö eller Sviiimma.
4. Publiken eller läraren bestämmer hur personen ska dö eller svimma, till exempel genom att "bli uppäten av en haj" eller "trilla ner för ett stup", eller

”få en pannkaka i ansiktet”. En några sekunder lång döds- eller svimningsscen utspelas. Sedan fortsätter övningen tills det bara är en deltagare kvar som står som vinnare.

ur Teaterakten.se

Tips

Litteratur

French, Marilyn, *Manligt och kvinnligt i Shakespeares diktning*, Askild & Kärnekull, 1982.

Hansson, Bob, *Kärlek, hur fan gör man?: Bob Hansson frågar dom som vet*, Månocket, 2009.

Hägglund, Kent, *William Shakespeare: En man för alla tider*, Ordfront Förlag, 2006.

Laroque, Francois, *Shakespeare och hans samtid*, Berghs, 1999.

Rosenberg, Tiina, *Byxbegär*, Anamma böcker, 2000.

Artiklar

”Tjugoåringar slår sig fria från sexuella kategorier”, i *Sydsvenskan*, 151103, <http://www.sydsvenskan.se/inpa-livet/tjugoaringar-slar-sig-fria-fran-sexuella-kategorier/>

”Makt, blod och dåliga grannar - därför är Shakespeare rätt för vår tid”, i Sveriges Radio P1, 160121, <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/679372?programid=503>

”Svartsjuka är inte kärlek utan rädsla”, i *Dagens Nyheter*, 100104, <http://www.dn.se/insidan/svartsjuka-ar-inte-karlek-utan-radsla/>

Film och TV

Much Ado About nothing, regi Kenneth Branagh, 1993.

Twelfth Night or What You Will, regi Trevor Nunn, 1996.

Romeo + Juliet, regi Baz Luhrmann, 1996.

Shakespeare in love, regi John Madden, 1998.

10 Things I Hate About You, regi Gil Junger, 1999.

Webb

Royal Shakespeare Company: rsc.org.uk

Shakespearesällskapet: shakespearesallskapet.se

Shakespeare's Globe: shakespearesglobe.com

Rollista och produktionsuppgifter

TRETTONDAGSAFTON

Av William Shakespeare

Premiär på Hipp 18 mars 2016. Spelas till 29 april.

Förlag: Ordfronts Förlag

Översättning: Göran O Eriksson

Regi och bearbetning: Frede Gulbrandsen

Scenografi: Tore Saether

Kostym: Camilla Bjørnvad

Ljus: Thorsten Dahn

Koreograf: Louise Seloy

Mask: Åsa Trulsson

Musikaliskt ansvariga: Emelie Roos och Dohyo Sol

Rollista

VIOLA, senare förklädd till Cesario – Hannah Convent

SEBASTIAN, hennes tvillingbror – Johannes Wanselow

KAPTENEN på det förlista skeppet, Violas bundsförvant – Hampus Hallberg

ANTONIO, en annan sjökaptan, Sebastians bundsförvant – Hans-Peter Edh

ORSINO, hertig av Illyrien – Kardo Razzazi

VALENTINE, hovman hos hertigen – Yazan Alqaq

CURIO, hovman hos hertigen – Josefin Iziamo

OLIVIA, grevedotter – Cecilia Lindqvist

MARIA, Olivias kammarflicka – Karin Lithman

BARON TOBIAS RAP, Olivias morbror – Tom Ahlsell

BARON ANDREAS BLEK AF NOSEN, Tobias Raps vän – Henrik Johansson

MALVOLIO, Olivias hovmästare – Håkan Paaske

FABIAN, en i Olivias hushåll – Hampus Hallberg

Präster – Yazan Alqaq, Josefin Iziamo

Musiker – Dohyo Sol, Emelie Roos, samt Fredrik Bock